

ASTRAEA

Een uitgave van de Stichting Vrouwengeschiedenis
van de Vroegmoderne Tijd

Jaargang 17, no.2, sept 2007
ISSN 1 384-8550

Van de voorzitter

De eerste Astraea van het nieuwe academische jaar, een nieuwe start en tevens een afscheid. Maar ik begin met een korte terugblik op de laatste studiemiddag. Het was een ontzettend leuke en leerzame bijeenkomst, daar in het Haagse. We begonnen met Lizet Duyvendak die een zeer aanstekelijk verhaal hield, daarna een stadswandeling en vervolgens een bezoek aan het Damesleesmuseum. Daar mochten we overal kijken, alles vragen, en na afloop serveerden de dames thee in echte porseleinen kopjes. Een uitgebreid verslag van de dag door Edda Holm vindt op de volgende pagina's.

De volgende studiemiddag, in het huis van Betje Wolff in Middenbeemster, belooft een net zo mooie middag te worden. Het programma hiervan staat verderop in deze Astraea.

En dan het afscheid. Dit is mijn laatste stukje in de Astraea, als voorzitter van de SVVT. Hierna nog één vergadering, en dan is het na vier jaar echt afgelopen. In de voorbije jaren heb ik veel geleerd, veel bestuurservaring opgedaan, veel nieuwe mensen ontmoet, en vooral veel aangename middagen met jullie doorgebracht! Ook al zit ik vanaf volgende week niet meer in het bestuur, op de studiemiddagen zullen jullie mij daarom nog regelmatig tegenkomen.

Ik wens het bestuur en de nieuwe (interim)voorzitter heel veel succes met de uitkomsten van de enquête en alle plannen die op stapel staan, en hopelijk tot ziens allemaal!

Agenda

Studiemiddag 16 november thema: Mode

Locatie: Museum Betje Wolff, de Middenweg 178, 1462 HL in Middenbeemster, tel. 0299-681968

André Hanou

'Mutsen en erger...!'

De lezing is gebaseerd op zijn boekje ter gelegenheid van zijn emeritaat *Nijmeegse mutsen. Een satire uit 1792. E.J.B. Schonck*, De Bonheurs uit de mode. Heldendicht. Uitgegeven en toegelicht door André Hanou, Astraea (2006).

'Nijmegen, 1792. Rector Schonck publiceert een satire, De Bonheurs uit de mode. Hij kritiseert de interesses van de vrouwen uit zijn stad. Die hebben alleen belangstelling voor mutsen en hoedjes. Schonck geeft daarmee verlichte kritiek op de algemene samenleving van zijn dagen. Schonck brengt dit in de vorm van een klassiek heldendicht. Deze Nijmeegse Ilias bestaat uit drie zangen. In de eerste zang wordt de ondergang van een Nijmeegse mode-atelier beschreven. De succesvolle muts Pamela is verdrongen door de modieuze muts Bonheur, die door de dames zelf vervaardigd kan worden. De mode-industrie roept de hulp van godin Mode in. Deze zorgt dat de Nijmeegse Saartje een droom krijgt, die haar doet inzien dat die Bonheur een dracht is voor heksen. Saartje kiest dus voor haar oude, maar keurige muts Pamela. De toch al verknipte Bonheur zelfmoordt zich met een schaar. In de tweede zang ontspint zich een oorlog tussen de goden. De Bonheur was de lievelingsmuts van godin Juno omdat deze muts de ongerechtigheden van haar gezicht goed camoufleerde. Juno heeft daarom nu Bonheur als ster aan de hemel gezet. Venus en anderen zijn het daar niet mee eens. Jupiter beslist: we gaan hier niet democratisch uitmaken welke muts 'Cestar' mag worden. In de derde zang worden de ontwikkelingen in Nijmegen opnieuw gevolgd. Saartje moet in de damesvergadering vertellen welk leed haar is overkomen. Daarop volgt een algemeen besluit de Bonheurs bij het oud vuil te zetten. Eind goed al goed: de Nijmeegse naai-ateliers beginnen vol vreugde Pamela's te produceren.'

Prof.em. André Hanou heeft filosofie, theologie en Nederlands gestudeerd met als bijvakken Middeleeuwse Geschiedenis en Russisch aan de Universiteit van Amsterdam. In 1988 promoveerde hij op *Stuiers van Isis. Johannes Kinker als Voorvechter van de Verlichting [...]*. Hij heeft vele aanstellingen gehad en sinds 1 mei 2006 is hij met pensioen. Ook is hij mede-oprichter van het tijdschrift *Spektator* (1971), de *Stichting Jacob Campo Weyerman* (1977) en de uitgeverij Astraea (1994)

Leontine Kuijvenhoven

Polonaise aan mijn lijf...

'Omdat we in Museum Betje Wolff te gast zijn, kunnen we een rondgang maken om de opstelling te bekijken. Er is een woonkamer, een opkamertje met de bedstee en beddertextiel en een tuinkamer met een gezellige ronde tafel. Hier staat het kabinet waarin oude textilia is opgeborgen: zowel lijfgoed als huishoudtextiel. We kunnen de keuken en de kelder bekijken en de tuin, waar de meid het ondergoed van Betje en de dominee te drogen heeft gehangen op houten rekken. Voor de mutsen zijn er speciale standaards, die op de zolder staan. Hier bevindt zich de werkkamer van Betje: Kipperust, staat er boven de deur.

We gaan de textielcollectie van het museum van dichtbij bekijken. Praten over kleding van vroeger tijden is leuk, maar om de stukken in je handen te hebben is een bijzondere historische sensatie. Omdat ik, in aansluiting op het verhaal over het atelier van de mutsmaakster La Tour iets wil vertellen over naaisters, neem ik een sitsen jak mee uit de collectie van Wielent Harms. Het modieuze jak, gemaakt rond 1806, is niet uit een lap stof gesneden, maar bestaat uit bijna honderd kleine stukjes stof: afsnijdsels die door een naaister zijn verzameld. Ook zal ik damasten rokken laten zien, die eerst als bovenrok in de modedracht, later in de streekdracht en nog later als onderrok zijn gedragen. Ze zijn nu nog van geweldige kwaliteit. Hierbij komt aan de orde welk, soms vermeend, onderscheid in kleding er is geweest tussen de verschillende standen en in hoeverre dat met inkomenspositie te maken heeft gehad. Zo bestaat de rijke Zaanse vrouwenstreekdracht uit een rok en jak en niet uit een japon. Misschien lukt het om medewerkers van museum het Honig Breedt huis in Zaandijk deze kleding te laten showen.

Volgens onze Herkauwer, het webpseudoniem van André Hanou zijn er twee groepen kostuumhistorie-onderzoekers, namelijk zij die speuren in loonlijsten van naaisters en advertenties bekijken en zij die op naïve wijze afbeeldingen vergelijken. Eigenaardig genoeg gaat hij er van uit dat alleen vrouwen zich met kostuumgeschiedenis bezig houden. Hij denkt dat er weinig onderzoek is gedaan omdat hij niet alles kan vinden. Herkauwer vergeet echter het onderzoek naar realia (kleding en kant!), dat ik hierbij wil verdedigen, en het archiefonderzoek dat behalve lonen van naaisters en verstelsters meer boven tafel brengt. Modeprenten en illustraties mogen we ook niet vergeten. De literaire bronnen die hij propageert en gebruikt zijn nog niet zo ingeburgerd bij kostuumhistorisch onderzoek omdat dit tot nu toe veelal een kunsthistorische aangelegenheid is. Maar het tijt keert en ik hoop dat meer neerlandici en historici zich gaan bezighouden met kostuumgeschiedenis. Misschien kan hij een groep toevoegen die in romans snuffelt naar polonaises en kousenbanden en zichzelf daartoe rekenen.

Over de polonaise, een japon met enkelvrije rok en tal van strikken en linten die vanaf 1770 in het modebeeld komt, lezen we in Sara Burgerhart van Betje Wolff en Aagje Deken. Dit kledingstuk wordt in de tekst samaartje genoemd. Nu doet zich meteen een probleem voor; is een polonaise een samaartje of is een samaartje een polonaise?

Ik laat het gezellige gekibbel met Herkauwer even voor wat het is. Je kunt kleding niet onderzoeken vanuit één gezichtspunt, vele soorten bronnen zijn nodig. Voor een goed beeld van verschillende perioden uit de geschiedenis is de kennis van kleding onontbeerlijk, of heb ik nu teveel pretenties?'

Leontine Kuijvenhoven-Groeneweg heeft politieke en culturele geschiedenis gestudeerd in Amsterdam en Utrecht, met als specialisatie kostuumgeschiedenis. Ze is als 1^e graads docent 25 jaar werkzaam geweest in het voortgezet onderwijs als docent tekenen en geschiedenis. Nu houdt ze zich bezig met kostuumgeschiedenis, tentoonstellingen en lezingen over kostuumhistorie

Studiemiddagverslagen

8 juni 2007 Excursie naar het Damesleesmuseum

Hoe leerzaam het was en hoe aangenaam ...

Deze keer was de studiemiddag, zoals aangekondigd in de *Astraea*, in een iets andere vorm gegoten, nl. in een combinatie van lezing, bezoek en wandeling. Ook niet in het vertrouwde Utrecht, maar rondom en in het Damesleesmuseum te 's Gravenhage. En ook niet over een onderwerp uit de vroegmoderne tijd. Althans niet voor historici, de moderne letterkunde neemt pas in 1890 een aanvang. Hoe dan ook, een klein, maar geïnteresseerd gezelschap genoot zichtbaar van dit uitstapje naar de 19^e eeuw tot het heden.

Dr. Lizet Duyvendak, universitair hoofddocent Moderne Letterkunde aan de Open Universiteit van Heerlen, verzorgde de lezing over het Damesleesmuseum, het onderwerp, waarop zij in 2003 promoveerde met haar prachtige proefschrift *Door lezen wijder horizont. Het Haags Damesleesmuseum* (Vantilt, Nijmegen 2003). Tevens schreef zij in 1994 het herdenkingsboek, toen het Damesleesmuseum 100 jaar bestond.

De basis van Duyvendaks belangstelling voor dit Haags instituut werd gelegd tijdens logeerpartijen bij een tante in Den Haag die lid was van het Damesleesmuseum en soms geleende boeken terugbracht tijdens het boodschappen doen. Vanuit de boekwetenschap en literatuur is men overigens sowieso belangstellend geworden voor dit soort instituten. Het bleek een buitengewoon instituut, waar van bijna alle boeken een beoordelingskaartje bestaat. Een dergelijk archief, gelegd naast literaire kritieken zoals die verschijnen in officiële bulletins, vormt een waardevolle bron om erachter te komen, hoe boeken in de eigen tijd werden ontvangen door de (vrouwelijke) lezer. Helaas zijn de boekbeoordelingen van 1894, het jaar van de oprichting van het Damesleesmuseum, tot 1945 in de oorlog verloren gegaan. Vanaf 1945 is de verzameling boekbeoordelingskaartjes echter compleet. Het is interessant te lezen wat de meningen van de lezers waren over schrijvers van vlak na de oorlog: Remco Campert, Gerard van 't Reve, Hella Haasse, Anna Blaman of uit de jaren '50 over de 'vertellers' als Jan Mens, Johan Fabricius, Jan den Hartogh en Ina Boudier Bakker. 'U weet wel van de grote gebonden omnibussen.'. Het waren succesvolle schrijvers van wie bij voorbeeld Fabricius oplagen kende van 175.000 exemplaren. Het archief, de catalogus en de notulenschriften en jaarverslagen die het lees-museum herbergt, bieden een enorme bron van inzichten in het leesgedrag van vrouwen, zij het wel uit een bepaalde sociale laag.

Want wat ging aan het ontstaan van het Damesleesmuseum vooraf? Voor een meisje in de 19^e eeuw op zoek naar wat literaire afleiding was het niet gemakkelijk. Er bestond nog geen Openbare Bibliotheek, veel kopen was geen optie, omdat boeken erg kostbaar waren en de Koninklijke Bibliotheek was voor studenten. Er was wel de winkelbibliotheek, waar men naast de verkoop van sigaren en kantoorartikelen over een kleine collectie boeken beschikte voor de uitleen. Daarnaast was er de volksbibliotheek, van opzet verzuild, dus gebaseerd op de diverse geloofsovertuigingen, maar wel met een gemeenschappelijk uitgangspunt, nl. opvoeden. Zo ook de Nutsbibliotheken, opgericht om het lezen – want een vorm van opvoeden – te bevorderen. Lezen van bevoogdende en belerende literatuur wel te verstaan. Hoewel er toch ook over gediscussieerd werd of bepaalde romans in de collectie moesten worden opgenomen of niet. Een categorie apart vormden de besloten gezelschappen, de leesgezelschappen die in het begin van de 19^e eeuw ontstaan en waar een groep burgers samen leest. Het is economisch samen boeken te kopen, te lezen en te bespreken. Men ziet nu tevens een verschuiving van intensief lezen – zoals tot in het einde van de 18^e eeuw men de weinige boeken (Bijbel, Jacob Cats) die men had, vaker las – naar extensief lezen. Aan deze verschuiving in het leespatroon gaat een groei van het literair aanbod gepaard. En ten slotte stuurt een leesgezelschap bij het zoeken in de boekenbrij. Bovendien komen hier de verlichtingsidealen om de hoek kijken: die van het kennis vergaren en vooral verspreiden.

Leeskringen zijn circulatiegezelschappen. Men koopt gezamenlijk in, de boeken circuleren onder de leden volgens bepaalde regels, men verkoopt soms de boeken om van de opbrengst weer nieuwe te kunnen kopen. Zodra men de beschikking over een gebouw heeft, is er opslagruimte en is verkoop van boeken niet altijd noodzakelijk. Zo ontstaan het Rotterdams Lees kabinet en het Amsterdams Leesmuseum. Museum was overigens in de 19^e eeuw een algemener begrip dan wij nu aan het woord hechten, nl. 'plek waar de muze geëerd wordt'. Een goed voorbeeld van dit laatste is Sociëteit De Witte in Den Haag die nog steeds een schitterende bibliotheek herbergt.

In de periode 1780-1850 getuigen de archieven van 924 leesgezelschappen, met name in het westen van Nederland. Vrouwen waren hiervan nauwelijks lid. De man leende de boeken wel voor het hele gezin, zodat hij de controle had over wat er gelezen werd onder zijn dak. Soms werd de weduwe lid. Aanvankelijk waren de leesgezelschappen voor de elite, maar toen deze eenmaal bezonken cultuurgood werden, keek de elite als reactie hierop neer. De positie van vrouwen in deze kringen bleef moeizaam. Zo schrijft Aletta Jacobs in haar autobiografie *Herinneringen* hoe graag zij lid wilde worden van een leesmuseum (aan het Rokin tegenover het huidige Allard Piersonmuseum) om medische tijdschriften te kunnen lezen. De werelden van mannen en vrouwen waren in de openbare sfeer zeer gescheiden en haar wens stuitte op enorme weerstand van ... de echtgenoten van de mannelijke leden. Uiteindelijk werd Jacobs wel lid. Ook Sociëteit De Witte was een mannelijk bastion, waar vrouwen slechts eenmaal per jaar werden toegelaten voor het « bal champêtre ». De bibliotheek bleef voor hen echter verboden terrein. Deze vrouwonvriendelijke cultuur leidde vanaf 1850 op diverse plaatsen in Europa tot de oprichting van vrouwenleesmusea.

Jonge vrouwen die geen betaald werk hoefden te verrichten – dus komend uit de betere kringen –, die naast wat feesten en visites afleggen, zich grenzeloos veelelden en maar wachtten op de ware Jacob, hadden voor hun geestelijk welzijn afleiding nodig en smachtten ernaar hun horizon verbreden. Een beeld van Eline Vere of een Madame Bovary dringt zich op. Eind 19^e eeuw wordt in Den Haag een vrouwenbibliotheek opgericht, maar ook in Amsterdam, Stockholm en Kopenhagen. Men onderhoudt banden met elkaar. En zo wordt de lusteloosheid van menige vrouw omgezet in lezen, leren, studeren. Men haalt m.o. aktes en stroomt zo door in het onderwijs. Een aardig detail is dat in Amsterdam het Vrouwenleesmuseum werd opgericht en in Den Haag het Damesleesmuseum. Het woord 'dame' – een fijnbesnaarde en beschaafde vrouw die niet hoeft te werken – was namelijk een wat omstreden begrip. Bij de oprichting van het Haagse museum bestond het ledenbestand voornamelijk uit adel, echtgenoten van de hoge ambtenarij en handelsmaatschappijen, dames uit hofkringen, kortom de hogere sociale laag. Het Damesleesmuseum hanteerde een ballotagecommissie. En zo is het tot op heden gebleven. Ook de nette dames.

Het werd dus in 1894 opgericht vanuit een leeskring, die op haar beurt een jaar daarvoor was opgericht, toen er nog niet genoeg animo was voor een damesleesmuseum. In 1895 telde het museum 141 leden en huisde het aan het Noordeinde boven een winkel « De Katoenbaal » geheten. Twaalf dames die het initiatief hadden genomen tot de oprichting van het instituut, zorgden voor alles. Men vroeg f 5,- contributie per jaar en f 1,- entree. Niet geringe bedragen, als je bedenkt dat het portiertje f 20,- per jaar verdiende. Men hield alles bij in schriftjes. En het gaat nog steeds zo, hoewel men op dit ogenblik is begonnen

gegevens te digitaliseren. In 1900 zijn er 400 leden en er komt personeel. Het leesmuseum krijgt iets sociëteitsachtigs. Er is een theekamer, er kan geluncht worden, er is een groom bij de voordeur, o.a. ook om fietsen van de dames aan te pakken en boeken thuis te bezorgen – het was voor een dame namelijk niet betamelijk om met pakjes over straat te lopen, bovendien verdiende de groom er een dubbeltje per boek mee. Wanneer de telefoon zijn intrede doet en dames hem telefonisch verslag uitbrengen van hun leeservaring, wordt de groom zelfs referentiepunt bij de keuze van boeken. Eind jaren twintig heeft het Damesleesmuseum negen personeelsleden en een conciërge in dienst. Er wordt gebridget, er worden lezingen gehouden, cursussen gegeven, er is een groep schilderessen, ODIS – ons doel is schoonheid –, men kan er baden, slapen, met de International Women's Club in Engeland zijn er uitwisselingen. Het sociëteitsaspect is volop aanwezig.

Vanaf het begin staan de boeken in open opstelling (free access), er bestaat geen loket zoals in bibliotheken tot ver in de jaren '50 van de vorige eeuw, waar men soms tekst en uitleg moet geven voor het mogen lenen van bepaalde boeken. Boeken worden gelezen in de originele taal – het Damesleesmuseum heeft o.a. een enorme Franse collectie -, vertalingen worden bij hoge uitzondering toegelaten. En heel bijzonder : zij staan niet op alfabet, maar op volgorde van binnenkomst. Elke taal heeft zijn eigen kast. Twee dames lezen onafhankelijk van elkaar de boeken, schrijven beoordelingskaartjes en bij verschil van mening geeft een derde lid van de leescommissie de doorslag. Doelstelling bij de keuze van boeken was en is nog steeds : het moet het beste zijn op literair gebied, het moet recentelijk verschenen zijn en voldoen aan de smaak van de lezeressen. Hoewel het Damesleesmuseum niet het stempel wilde hebben van een vrouwenbeweging, waren de meeste oprichters betrokken bij de eerste grote manifestatie van de eerste feministische golf, de Nationale Tentoonstelling voor Vrouwenarbeid in 1898. Typisch is ook dat er een enorme collectie boeken is geschreven door vrouwelijke auteurs. Het devies van het leesmuseum luidt : Door lezen wijder horizon. De dames wilden vooral kunnen meepraten. Daarom wilde het leesmuseum juist wel naturalistische boeken in de collectie opnemen, hoewel recensenten die 'niet geschikt achtten voor onze vrouwen en jonge dochters'. Bij aanschaf gaven literaire maatstaven de doorslag, een liberaal standpunt, en het collectieargument : dit boek kan niet gemist worden in onze collectie. Zo treft men bij voorbeeld *Mein Kampf* van Adolf Hitler in de boekenkast aan ! De hand-out van Duyvendak met boekbeoordelingen uit de periode tussen 1958 en 1993, aangevuld met het beoordelingsschema van waardeoordelen, gebaseerd op het communicatieschema van Jakobson (zender→bericht→ ontvanger, context), waren verhelderend.

De collectie heeft diverse onderkomens gekend : twee panden aan het Noordeinde, tijdens de oorlog een pand aan de Lange Vijverberg. Toen dit door de Duitsers geconfisqueerd werd, gingen de boeken naar de Rijks Radio Omroep in Hilversum. Het archief ging bij die actie verloren. De 'verboden' boeken die de NSB uit de collectie had gehaald, kwamen terecht in Minsk en Moskou en enkele hiervan konden pas in 1992, vol stempels, weer aan de collectie worden toegevoegd. Zij zijn niet meer uitleenbaar. Sedert 1950 is het Damesleesmuseum gehuisvest aan het Nassaplein. Het pand is gekocht en er is een stichting opgericht voor het beheer. Inkomsten krijgt men uit contributies, obligaties, leningen, legaten en de verhuur van de bovenste twee etages van het pand.

Tot 1970 heeft men met personeel gewerkt, nu werkt men uitsluitend met vrijwilligers. De feministische golf is niet zonder gevolgen gebleven. De meeste leden zijn nu werkende vrouwen. In 1980 verkeerde het Damesleesmuseum op een dieptepunt, maar nu zijn er 600 leden. Ook enkele mannen zijn toegelaten, meestal de echtgenoten van vrouwelijk leden. Maar men voelt zich absoluut niet betrokken bij de 2^e feministische golf.

In 2000 hield Duyvendak een enquête onder de leden ten aanzien van de boekkeuze. Zij constateerde dat er vanuit een cognitieve belangstelling een grote interesse is in met name literatuur. Er is wel een verschuiving merkbaar in de keuze. De belangstelling voor Nederlandse boeken wordt minder, die voor Engelse boeken en non-fictie meer. Interesse voor de vrouwenbeweging blijft matig. In de jaren '50 zijn nog wel wat boeken geruimd, maar daar is het bij gebleven. Het spreekt vanzelf dat het ruimtegebrek redelijk nijpend is. Veel boeken staan nu dan ook 'dubbel geparkeerd'.

Hoewel de spreekster nog uren kon vertellen en wij nog uren konden luisteren, moest er toch ook plaats gemaakt worden voor een bezoek aan het onderwerp van de lezing : het Damesleesmuseum. Na een korte vragenronde, het bedankje door onze voorzitter en, als dank, de overhandiging van onze jubileumbundel, wandelden wij onder een aangenaam zonnetje van 't Klokhuis in de Celebesstraat naar het Nassaplein.

Na ontvangst leidde de presidente, Mevr. Isobel Liebman, ons door het statige pand in een sfeer van weleer. Zij vertelde ons dat tegenwoordig een leescomité van 28 dames zich maandelijks buigt over een dertigtal boeken, die op zicht worden gehaald van drie Haagse boekhandels. Elk lid van dit comité kan haar voorkeur voor een te keuren boek naar voren brengen en krijgt vervolgens tien dagen de tijd om een oordeel te vellen over dit boek. De keuze van die dertig boeken wordt bepaald door eerder genoemde criteria, literaire kritieken, het wensenschriftje, ingevuld door leden van het leesmuseum en adviezen van de drie boekhandels die het Damesleesmuseum voorzien van exemplaren. Teruggave van de boeken is mogelijk mits zij niet beschadigd zijn, anders worden zij voor de prijs van slechts € 2,50 aan de leden verkocht. Het Damesleesmuseum neemt maandelijks ± 22 nieuwe boeken op in haar collectie. Daarvoor wordt elke keer een tafel in het leesmuseum ingericht.

Wanden vol boekenkasten, afgewisseld door zitjes met schemerlampen, waar wij een kopje thee mochten nuttigen in een sfeer, doortrokken van traditie, maakten van ons bezoek een unieke belevenis. Onze voorzitter bedankte de presidente en overhandigde ook haar, als dank, onze jubileumbundel. Wij moesten nog immers door.

In een klein uurtje leidde Lizet Duyvendak ons, al vertellend, langs de vroegere locaties van het Damesleesmuseum, waarna het heerlijk Haagsch toeven was bij de Posthoorn onder de bomen van het Toernooiveld.

Edda HOLM

Websites

De SVVT

www.svvt.org

Het IIAV

www.iiav.nl

Het IISG

www.iisg.nl

De VVG

www.vrouwengeschiedenis.nl

Voorzitter:

Marjolein van Dekken
mde@iisg.nl

Secretaris:

Annemarie Hessing-Armbrust
Kostverloren 46
1251 TR LAREN NH
06 - 46 25 31 01
info@svvt.org

Penningmeester:

Marguerite Corporaal
m.c.m.corporaal@let.leidenuniv.nl

Postbankrekening 40 52 235
t.a.v. Stichting Vrouwengeschiedenis van de
Vroegmoderne Tijd
te Amersfoort

Lid:

Almut Sommer
almutsommer@hotmail.com

Edda Holm
eddaholm@hetnet.nl

Netty van Megen
ajm.vanmegen@planet.nl

